

ANTONIONI OP TONEEL

HAKJES MET DIEPGANG

REGISSEUR IVO VAN HOVE BRENGT DRIE FILMS VAN MICHELANGELO ANTONIONI TEGELIJK NAAR HET THEATER. EN HET WERKT: TURENDE MINNAARS EN TRIPPELENDE HAKJES IN DE NACHT BLIJKEN ZOWAAR ZEER BOEIEND OP HET PODIUM.

DOOR MARIJN VAN DER JAGT

DE LIEFDE IS EEN ONRUSTSTOKER, EEN VLAM DIE MENSEN ALS VUURVLIEGJES aantrekt, maar hen ook van binnen verteert. In de films van Michelangelo Antonioni is er geen sprake van 'ze leefden nog lang en gelukkig'. Geliefden zijn bang dat hun gevoelens niet blijvend zijn, of niet diep genoeg. Als ze elkaar vinden, lopen ze niet in slowmotion op elkaar af, om in een innige omhelzing één te worden. Altijd draait er iemand op 't laatste moment weg, en geliefden lopen elkaar vooral achterna. In de liefdestrilogie die Antonioni begin jaren zestig maakte, wordt eindeloos rondgedwaald: door nachtelijke straten, over de rotsen van een onbewoond eiland, op een zielloos feest, in een spookstad. Van de stellen die hij portretteert in *L'Avventura*, *La Notte* en *L'Eclisse* zijn de mannen op jacht naar roem, succes en naar vrouwen die ze niet kunnen krijgen.

ONRUSTIGE VROUWEN

De vrouwen in deze films zijn zo mogelijk nog onrustiger dan de mannen. Ze zijn rijk en beeldschoon (we hebben het hier over Monica Vitti en Jeanne Moreau), maar komt er een man in de buurt dan willen ze alleen maar wég. En daar trippelen ze weer op hun hakjes de nacht in, op de vlucht voor hun mannen, voor hun lege levens, voor zichzelf. Gepraat wordt er weinig in Antonioni's liefdestrilogie. Getuurd des te meer: naar de golven van de zee of naar vliegtuigstrepen hoog in de lucht – symbolen voor een verre, ongrijpbare toekomst, voor de ruimte waar deze beknelde figuren zo naar verlangen. Ontspanning is geen optie, deze vrouwen zijn de dragers van grootse gevoelens, en die dragen ze dan ook. Urenlang. En met verve.

Wat bezigt regisseur Ivo van Hove dat hij uitgerekend van zulke films theater wil maken? Over mooie actrices beschikt hij bij Toneelgroep Amsterdam in ruime mate, maar wat valt er te dwalen op de vierkante meters van een toneeldecor? Waarnaar te turen in een schouwburgzaal onder een plafond vol lampen?

KLEIN WONDER

In Almere, waar gerepeteerd wordt aan het zogeheten Antonioni Project dat deze week in première gaat, is de vertwijfeling zo nu en

dan merkbaar. 'Wat denken jullie?' vraagt Ivo van Hove opgewekt aan zijn acteurs als de scène die zij proberen te spelen voor de zoveelste keer wordt stilgelegd omdat de boel nog niet echt tot leven komt. 'Wat wij denken? Dat wil je niet weten,' antwoordt een van de spelers geestig. De situatie is ook lichtelijk absurd. Het gaat hier om een scène die zich afspeelt op een boot, maar die is nergens te bekennen. Gehuld in bikini en zwembroek zitten de acteurs op een compleet leeg toneel. Er zijn glazen met nepchampagne om mee te proosten, er worden aardbeien uitgedeeld, maar voor het genieten van zon en zee is behoorlijk wat verbeeldingskracht vereist.

Alleen de wolkenloze zomerlucht is in ruime mate voorhanden, want het grote toneel van de schouwburg is volledig blauw gemaakt, inclusief het podium. Chromakey-blauw noem je dit in televisietermen, het procédé dat hier wordt toegepast is een basistruc uit de filmillusie. De acteurs in de blauwe ruimte worden live gefilmd. Die beelden worden ter plekke gemixt met vooraf opgenomen materiaal waarop buitenlocaties te zien zijn. Gaan de camera's lopen, dan voltrekt zich op het kamerbrede projectiescherm dat boven het toneel hangt, een klein wonder. Daar zitten de acteurs ineens overtuigend op een varende boot, hun haren wapperend in de wind en met achter hun zonovergoten gezichten een deinende zee. Als je goed kijkt, zie je de overgang tussen de live gefilmde acteurs en de achtergrond waarin zij gemonteerd zijn. Uitgeknipte poppetjes zijn het, geplakt op een weidse achtergrond. En in de voorstelling van Toneelgroep Amsterdam zie je hoe deze optelsom ontstaat.

MIX

Er doen zestien acteurs mee, dat is bijna het hele ensemble. De drie films van Antonioni zijn door elkaar gemixt, dus zijn er zes hoofdrolspelers (de liefdesparen uit alle drie de films) en alle grote namen staan op de rol. Maar de spelers vallen bijna weg in de drukte van de filmset die op het toneel is verzezen. Reusachtige spots torenen boven hen uit, zilverachtige reflectieschermen worden steeds verplaatst om het licht te richten. Een stuk of drie cameramensen draaien om de acteurs heen, er liggen rails op het podium voor een rijdende camera, en vooraan in de zaal staan tafels vol flikkerende beeldschermen en mensen met koptelefoons op.

Van Hoves vaste ontwerper Jan Versweyveld heeft al die filmset-heisa weer onderdeel gemaakt van een opwindend toneelbeeld. Zelfs de tafels met beeldschermen, waarvan sommige buitenmaats groot, staan in het zicht van het publiek dat straks kan meekijken hoe er 'geschakeld' wordt tussen de verschillende camera's. Als de bootscène uit *L'Avventura* verspringt naar een tafereel uit *L'Eclisse* dat zich afspeelt in de schreeuwende drukte van de beurs, voegen acteurs zich bij de operateurs achter de beeldschermen, waar ineens beursberichten op verschijnen.

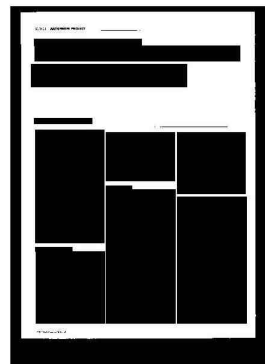
ZICHTBAAR PLEZIER

Als onderneming heeft dit in elk geval al allure. Je kunt niet anders dan met bewondering kijken naar de fragiele man die de aanblicher is van dit alles. Terwijl de blikken van zo'n veertig man op hem zijn gericht, is Ivo van Hove met zichtbaar plezier zijn voorstelling aan het uitvinden: hij improviseert, organiseert, geeft acteurs én videocrew nieuwe opdrachten. Was dit een echte filmset geweest, dan had iedereen waarschijnlijk precies geweten hoe er vandaag gedraaid zou worden: welke shots de cameramensen moesten nemen en vanuit welk standpunt.

'We zijn goed bezig,' klinkt zo nu en dan zijn stem geruststellend, 'We zijn alweer enorm opgeschoten vandaag.' En hij laat een scène op de boot voor de zoveelste keer opnieuw beginnen.

De acteurs zijn wel wat gewend met Van Hove. De optelsom van film en theater is voor hem een doorgaand onderzoek. *Romeinse Tragedies*, *Opening Night*, *Kruistochten* – allemaal voorstellingen waarbij live camera's de handelingen van de acteurs ondersteunden. De blauwscherm-projectie is alleen maar een stap verder in dit avontuur.

ZIE DE MAGIE

Als de hele machinerie is opgestart, als de camera's lopen, de muziek opnieuw is begonnen en iedereen een paar minuten precies weet wat hij of zij moet doen, zie je op het projectiescherm de magie waar Ivo van Hove naar op zoek is. Dan kijk je recht in het meer dan levensgrote gezicht van actrice Frieda Pittoors, die vanachter haar zonnebril de voorbijtrekkende eilanden in zich opneemt. 'Arme din-

gen,' prevelt ze voor zich uit, 'al dat water eromheen.' Ze spreekt zacht en haar met een zendmicrofoon versterkte stem ligt op een bedje van dromerige muziek. Even kunnen we in het gemoed kruipen van die decadente vrouw, die zich te midden van een uitgelaten gezelschap op een voortsnellende boot net zo verloren en geïsoleerd voelt als een eilandrots.

En dan zie je dat de taal van Antonioni's

jarenzestigfilms helemaal niet zo ver weg ligt van Ivo van Hoves theatertaal. Urenlang dwalen is er niet bij op het toneel, maar Van Hove zoekt net als Antonioni te midden van de hectiek van grote gebaren en kosmopolitische levens naar de stilte *in* de mens.

Antonioni Project: van 11 t/m 20 juni in de Stadschouwburg Amsterdam, première op 14 juni, www.toneelgroepamsterdam.nl

SPELERS BLIJVEN OVEREIND ONDANKS DE REUSACHTIGE SCHERMEN ACHTER HEN